

necip fazıl'dan nurettin topçu'ya hareket felsefesi üzerine bir deneme

Hasan AYIK

Doç.Dr., Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Fikirler, tohum gibi, toprakları olan zihinlere düşer, orada kök salar, dal budak vererek büyürler. Fikirlerin yetiştikleri toprak mesabesinde olan zihinler, düşünce üretirken yaşadıkları anı tasavvur ederek hafızalarındaki geçmişe bağlar, bundan hareketle gelecekle ilgili çıkarımlarda bulunurlar. Bu çıkarımların kökleri hafıza, gövdesi yaşanan anla ilgili deneyimler, dallarındaki meyveler ve filizleri ise gelecekle ilgili varsayımlardır.

Bu anlamda geleneği olmayan düşünceler, toprağı olmayan kayalık bir alana düşmüş tohum gibi, asla kök tutamaz ve gelişemezler. Bu tip düşünceler köksüz ağaca benzer, dayanaksız ve temelsizdirler. Omurgasız oldukları için ayakları üzerinde duramaz, her an yıkılabilirler. Kendilerini ayakta tutacak temelleri olmadığı için geleceğe dair sağlıklı zeminler de oluşturamazlar. Yaşanan anı dikkate almayan düşünceler ise gövdesi gelişmeyen ve meyvesi olmayan kuru kütükler gibidir. Bunlar geçmişte kalmaya mahkum olur, geleceğe asla ışık tutamazlar. Gelecekle ilgili çıkarımları olmayan, atıye mesajı olmayan düşünceler ise meyvesiz ağaca benzer.

Pratikte bir işe yaramaz, yol gösteremez, fetihler yapamazlar.

Ülkemizin fikir dünyasında silinmez izleri olan iki düşünür; Nurettin Topçu ve Necip Fazıl'ın düşünceleri de köksüzlüğü tatmış, kökü arama serüvenini yaşamış, yabancı mekanlarda dolaştıktan sonra geleneğini bulmuş düşünceler olarak, küçük ayrıntılar dışında aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Bu iki düşünürün fikirlerine, aynı düşünce geleneğinin iki farklı ifade tarzı da diyebiliriz.

Nurettin Topçu ve Necip Fazıl'ın Bağlı Olduğu Düşünce Geleneği

Nurettin Topçu ve Necip Fazıl'ın düşünce dünyasının ait olduğu gelenek, İslâm düşüncesinin iki ana damarından biri olan, oluş felsefesidir. Bu iki düşünceden birincisi olan oluş felsefesi, insanı ve onun varoluşunu temel alırken, diğeri tanımlanmış ve belirlenmiş varlığı esas almakta ve mahiyet/öz felsefesi olarak isimlendirilmektedir.

18 yüzyıldan itibaren Batı karşısında geri çekilmek durumunda kalan Osmanlı, 19. yüzyılda Batı'nın etkisini daha güçlü bir şekilde hissetmeye başlamış, özentili ve taklitle başlayan süreç, korkunç bir "akıl tutulması"yla Batı'nın üstünlüğünü mutlak anlamda kabule dönüşmüştür.

Oluş düşüncesi, İslâm'ın temel ilkesi olan kelime-i tevhidin bir çeşit hayata uygulanması, canlı bir şekilde yaşanması anlamında dinamik bir düşüncedir. Bu düşünce kelime-i tevhidin üç temel unsur olan, "baş kaldırmak", "kabul etmek" ve "varoluş modelini yaşamak" manifestolarıyla insanın yeryüzündeki varoluş serüvenine işaret etmektedir.

Bu anlamda kelime-i tevhidin ilk aşamasındaki "baş kaldırmak", insanı beden ve ruhen teslim alarak köleleştiren, onu tarihin öznesi durumundan çıkararak nesnelleştiren yaşama biçimlerini "hayır" diyerek reddetmektir ki, bu durum insanı belli oranda özgürleştirmektedir. Kuşatılan ve köleleştirilen benliklerin kuşatma çemberini yarmasını ve kendisini fark etmesini sağlayan bu unsur, insanı bağlarından kurtulmuş, salıverilmiş, ya da özgürlüğe fırlanmış benliği ile baş başa bırakmaktadır. Bu aşamadaki özgür-

lük, evrensel sorumluluk bilincinden yoksun olduğu için giderek benliği de yok edebilecek yıkıcılığa sahiptir.

İkinci aşamadaki "kabul etmek", bütün varlığı rahmetiyle var eden, bu varlık içerisinde insana özgürlük ve sorumluluk veren, onu halife yaparak tarihin öznesi konumuna getiren Allah'ı kabul etmektedir. Bu kabul, insan benliğinin inşasında temel hareket noktası olmakta, benliğin evrensel ahlâkı kuşanmasını sağlamaktadır. Allah'ın merhamet modelinde rahmeti kuşanan benlik, O'nun evrensel sorumluluğunu da yüklenerek özgürlüğünü tamamlamaktadır. Bu aşamada insan, özgür ama sorumsuz olan yıkıcı benlikten, özgür ve evrensel anlamda sorumlu olan yapıcı benliğe kavuşmaktadır.

Üçüncü aşama olan "varoluş modelini yaşamak" aşaması ile insan, "Peygamberin bir kul ve elçi olduğunu kabul etmek" suretiyle yeryüzündeki varoluş sürecinde kendisi için mükemmel bir rol model bulmaktadır.

İslâm'ın insanlığa sunduğu bu varoluş biçimi, başından beri İslâm toplumunda yaşanmaktaydı; ancak felsefi bir tarzda ifadesini bulamamıştı. Yunan felsefesinin İslâm düşüncesine nakli ile birlikte ortaya çıkan felsefi düşünce biçimi, İslâm toplumunda yaşanan hayatın ve bu hayata kaynaklık eden düşünce biçiminin de felsefi tarzda ifadesini gerekli kıldı. Yunan felsefesinin insanı, kültürü, dili, tarihi ve oluşu paranteze alarak eşyanın özü de diyebileceğimiz "mahiyet"i temele alan tutumuna karşılık, önce diller İslâm düşüncesinde var olan dil, kültür ve oluş düşüncesini savunmuşlar; ancak bu düşüncenin sistematik yapısını ortaya koyamamışlardı. Daha sonra Gazali, Yunan felsefesini ve onu kabul eden Meşşâ-i İslâm filozoflarının düşünce sistemlerini yapı sökümüne uğratarak, İslâm toplumunda öteden beri yaşanan hayatın düşünce yapısını oluşturmuş, onun ontolojik ve epistemolojik temellerini ortaya koymuştur. Gazali'nin bu düşüncesi, Selçuklular üzerinden Anadolu'ya yayılarak Osmanlı'ya miras kalmış, Osmanlı düşüncesinin belkemiğini oluşturmuştur.

Osmanlı medreselerinin kurucusu Davud el-Kayserî, 14. yüzyılda, Osmanlı entelektüelinin zihin yapısını oluşturan tarikatını kurmuş; bu tarikat Osmanlı'da fiiliyatta pek görünmemiş ancak arka planda Osmanlı entelektüelinin zihin yapısını oluşturmuştur. Ayrıca Davud el-Kayserî, teorik fikirleriyle de

oluş mektebinin temelini atmıştır. Tabiatın kendi özünde enerjiden başka bir şey olmadığını söyleyen Davud el-Kayserî, zaman anlayışında da oluş mektebinin fikirlerini izlemiş, zamanın zâtı ile kaim manevi bir cevher değil, subjektif bir realite olduğunu söylemiştir.¹

Oluş felsefesinin kendisini tasavvuf içerisinde konumlandırması ve edebî yapılarla ortaya koyması, öyle sıkı bir oluş geleneği oluşturmuştur ki, 14. yüzyılda yaşamış olan Davud el-Kayserî'nin zaman anlayışı ile 20. yüzyılda yaşamış olan Tanpınar'ın zaman anlayışını aynı noktada buluşturmuştur. Örneği Davud el-Kayserî, zamanı, öznel bir durum ve varoluş süreci olarak kabul ederken Tanpınar da aynı şekilde "yekpare, geniş bir anın parçalanmaz akışı" olarak görmektedir.

İnsanın varoluş serüvenini merkeze alan oluş felsefesi, Fuzulî, Bakî, Nedim gibi üstatların dilinden süzülerek bir edebiyat geleneği oluşturmuştur. Bu gelenek, Osmanlı düşüncesinde silinmez izler bırakarak günümüze intikal etmiştir.

18 yüzyıldan itibaren Batı karşısında geri çekilmek durumunda kalan Osmanlı, 19. yüzyılda Batı'nın etkisini daha güçlü bir şekilde hissetmeye başlamış, özenti ve taklitle başlayan süreç, korkunç bir "akıl tutulması"yla Batı'nın üstünlüğünü mutlak anlamda kabule dönüşmüştür.

Bu kabulü fırsat bilen Batı, 19. yüzyılda başlattığı "tarihsizleştirme projesi"yle, başta Osmanlı olmak üzere bütün Doğu toplumlarının geçmişini silerek hafızalarını boşaltmış, onların geçmişleriyle ilişkilerini büyük oranda koparmıştır.

Bu proje kapsamında hem halkın yaşadığı hayat, geçmişteki yaşama biçiminden koparılarak soysuzlaştırılmış, hem de entelektüeller hafızalarını kaybederek köksüz ve temelsiz kalmışlardır. Bu köksüzlük dayanılmaz bir omurgasızlığı ve dirençsizliği doğurmuş, artık Batı'dan gelen yaşama biçimi ya da düşüncelerin tümü sorgusuz sualsiz kabul görmüştür. Böylece insanlığın tek geçerli düşünce çizgisinin Antik Yunan'da başladığı, ondan öncesinin bilinmeye değmez ilkelikler dönemi olduğu, Antik Yunan'da başlayan aydınlık düşüncenin Orta Çağ'da girdiği karanlık dönemden sonra Rönesans ve reformlarla aydınlanarak mükemmelliğe doğru ilerlediği fikri, genel bir kabul görmüştür.

Bu kabul bütün dünya için ortak bir inanç haline gelince, toplumlar ışığı Batı'da aramaya başlamıştır.

Nurettin Topçu ve Necip Fazıl, böyle bir arayışın sonucu Paris'e gitmiş onlarca insandan ikisidir. Ancak birincisi, Batı topraklarında ne aradığını bilir bir tarzda bulunmuş, eğitimini tamamlayarak felsefi donanıma sahip olmuş, ikincisi Batı'nın sokaklarında bir müddet "gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuş", keskin bir bilinç ve üstün yetenekleriyle birlikte ülkesine dönmüştür. Batı'da geçen bu iki ayrı serüven içerisinde yoğrulan iki düşünür, ülkelerine döndüklerinde aynı gelenek içerisinde buluşacaktır.

İnsanın varoluş serüvenini merkeze alan oluş felsefesi, Fuzulî, Bakî, Nedim gibi üstatların dilinden süzülerek bir edebiyat geleneği oluşturmuştur. Bu gelenek, Osmanlı düşüncesinde silinmez izler bırakarak günümüze intikal etmiştir.

İki Yoldaş: Nurettin Topçu ve Necip Fazıl

Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra, 20 yaşında, felsefe eğitimi için Paris'e Sorbon Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne gönderilen Necip Fazıl (1924), aynı üniversiteye dört yıl sonra (1928-1934) girecek olan Nurettin Topçu kadar şanslı değildir. Çünkü Topçu Batı'da Doğu'yu keşfetmiş, Sorbon Üniversitesi'nde kaynağı Doğu'ya ait olan oluş felsefesinin manifestosu durumundaki "İşyan Ahlâkı" adlı tezini birincilikle tamamlamıştır.

Necip Fazıl ise Paris hayatında, kendini arayışının müthiş his helezonları, korkunç girinti ve çıkıntıları arasında, nefis cesareti bakımından hayal yakıcı bir tablo çizmiştir.

Bu farklılığa rağmen ikisi de ülkelerine dönünce, suyun yatağını bulması gibi ait oldukları düşünce geleneği içerisinde yerlerini almış ve özgün benliklerine kavuşmuşlardır.

Bu kader birliği onların düşüncelerinde de kendisini göstermiş, Topçu'nun felsefi tarzda ortaya koyduğu "hareket felsefesi", Necip Fazıl'da aynı anlama gelen "aksiyon" adı ile ortaya çıkmıştır.

Necip Fazıl'ın düşünce dünyasına âlem olan "aksiyon düşüncesi" ile Nurettin Topçu'nun felsefi bir

sistem olarak ortaya koyduğu “hareket felsefesi”, aslında İslâm tasavvufunun bir çeşit çağdaş açılımı durumundadır.

Nitekim Nurettin Topçu “hareket felsefesi” temeline ortaya koyduğu “İsyan Ahlâkı”nı tasavvufî dünya görüşü üzerine bina etmiş, mutasavvıf Hallacı Mansur örneğinde insanın nefesine isyanını ve Allah ile vuslatını konu edinmiştir. Kanaatimizce bu vuslat, insanın yeryüzündeki varoluş sürecinde Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanması ve O’nun boyası ile boyanması anlamına gelmektedir.

Dava adamı, Topçu’da hareket adamı Necip Fazıl’da bir aksiyonerdir. Her zaman harekete hazır olarak bekleyen dava adamı, evrensel sorumluluk bilinciyle ‘Kim var?’ diye seslenilince, sağına ve soluna bakmadan fert fert ‘Ben varım!’ cevabını verici, her ferdi ‘Benim olmadığım yerde kimse yoktur!’ fikrini besleyici dava ahlâkına sahip bir gençliği temsil etmektedir.

Nurettin Topçu’nun isyan ahlâkındaki isyan, iradenin kendi içinde bulunduğu şartlara boyun eğmeyip başkaldırması ve evrensel ahlâk modeline doğru hareket etmesidir. Bu hareket, endişe ile beslenmekte, nefse ve nefisten doğan her türlü konformizme karşı isyan olarak sürmektedir. Özgür iradenin evrensel sorumluluktan aldığı itici güçle devam eden hareket, evrensel merhametle bütün varlığı kuşatan evrensel ahlâk modeline dönüşmektedir.

Nurettin Topçu’nun isyan ahlâkında isyanı sağlayan iradeye böyle bir hareket imkânını veren ise özgürlüktür. Tek başına özgürlük, doğal istek ve arzuların serbestçe tatmini anlamına gelmektedir ki, bu tip özgürlük, dayandığı temeli bile tahrip eden sorumsuzluktur. Bu anlamda iradeyi harekete geçiren ilk muharrik özgürlük değil sorumluluk olmalıdır.² Bu nedenle özgürlük, sorumlulukla doğru orantılıdır. İnsanlar ne kadar sorumluyorsa o kadar özgür olabilirler.

Nurettin Topçu’ya göre, sorumluluk kaygıyı/endişeyi ya da düşünme faaliyetini doğurur. İnsan kaygı duydukça yani düşündükçe yapacağı hareket karşısında kendisini daha da sorumlu hisseder.³

İsyan ahlâkını başlatan sorumluluk, sınırlı değil evrensel sorumluluktur.⁴ Evrensel sorumluluk bilinci, evrensel merhameti gerekli kılmaktadır.⁵

Nurettin Topçu, hareketi varlığın temeline koymakta ve insan varoluşunun bu hareketle birlikte gerçekleştiğini söylemektedir. Topçu, Blondel’den aktardığı cümleyle bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Hareket, insan ile Allah’ın bir terkididir.”⁶ Topçu’ya göre, iradenin eseri olan hareket, mükemmele, daha mükemmele doğru atılıştır... Hareket, insanın kendi dışına çıkma gayreti ve sonradan kazandığı bütün eğilimlerine, bütün biyolojik alışkanlıklarına karşı mücadele etmekten ibarettir.⁷

Nurettin Topçu’nun hareket felsefesini temellendirdiği isyan ahlâkının girişinde yer alan bu ve benzeri düşünceler onun da insanın varoluş serüvenini temelle koyan oluş mektebinden olduğunu göstermektedir. Topçu’da hareket, insanı kuşatan ve kâmil anlamda özgür olmasını engelleyen “varlıklara” isyandır. Bu “varlıklar”, iradenin kendi içinde bulunduğu (ve itaat ettiği) varlık şartlarıdır ki, iradenin bunlara boyun eğmeyip başkaldırması bir harekettir. İsyanın başlattığı hareketi mümkün kılan ise özgürlüktür. Ancak bu, kendisi için giderek bir sorumluluk yarattığı ölçüde mümkün olan bir özgürlüktür.⁸

Topçu’ya göre bu özgürlüğün gerekli kıldığı sorumluluk, evrensel ahlâkî bir sorumluluktur ve hukuki sorumluluktan oldukça farklıdır. Çünkü hukuki sorumluluk insanın yaptığı yanlışın sonucuna katılması şeklinde bir sorumluluk iken, evrensel ahlâkî sorumluluk kötülükler olmadan onların sorumluluğunu yüklenmek ve endişesini çekmektir.⁹ Bu ise kötülüğün kemireceği insan ve toplum hayatının endişesini bir dert olarak önceden yaşamaktır.

Topçu’nun bu endişesini Necip Fazıl’ın, mukaddes yükünü yüklenen masum Anadolu çocuğunda ve Mehmet Akif’in “Asım’ın Nesli”nde de görmek mümkündür. Her ikisi de ölümlü yalanla birleşen hayatın kokuşturduğu cemiyetin endişesini taşımaktadırlar. Necip Fazıl, toplum hayatındaki kokuşmanın endişesini “Ahşap Konak” adlı şiirinde şöyle dile getirmektedir:

Bu ne hazin ağaçtır bütün ufku tutmuş
Kökü iffet dalları nefret meyvesi fuhuş
Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem
Üst kat elinde tesbih ağlıyor babaannem

Orta kat mavs oynayan annem ve aşıkları
Alt kat kız kardeşimin tamtamda çılgınlıkları
Bir kurtlu peynir gibi ortasından kestiğim
Buyurun makatından seyredin işte evim¹⁰

Necip Fazıl, Nurettin Topçu'nun evrensel ahlâkının gerektirdiği evrensel sorumluluğu yüklenmek için gereken endişeyi dillendiren Sadi'nin şu sözünü konferanslarında sıkça vurgulamaktadır: "İnsan yek katre hunest, hezar endişe." (İnsan bir damla kan ve fakat bin endişeden ibarettir).

Bu endişeyi yüklenen Anadolu insanı bir aksiyon adamı olacak ve küçücük cirmi ile mukaddes davayı yüklenenecektir. Üç katlı ahşap konağın her katında meydana gelen olayların parçalandığı toplumsal benliğin yeniden inşası için harekete geçecektir. Çünkü hareket-sizlik, varlığın yokluğa galip gelmesidir. Bu nedenle kutsal davayı yüklenen aksiyon adamı sürekli hareket halinde olmalı, "havuzu, suyun tabutu", "yatağı, kendi ölümü" olarak bilmelidir. Eyleme her zaman hazır olmalı, "Kim var?" diye sorulduğunda, sağına soluna bakmadan "Ben varım." diyebilmelidir.

Nurettin Topçu, söz konusu evrensel sorumluluğun düşünme faaliyetini doğurduğunu ve insanın düşündükçe yapacağı hareket karşısında kendisini daha da sorumlu hissettiğini söylemektedir.¹¹ Evrensel sorumluluk insana, kendisinden başlayarak dalga dalga bütün varlığın sorumluluğunu yüklemekte, böylece düşüncenin ufku genişleyerek bütün kâinatı kuşatmakta, evrenin en uzak köşesinde olacak bir yanlışlık onun sorumluluk alanına girmektedir. Bu nedenle evrensel sorumluluğun gerektirdiği evrensel ahlâk, iyiliğin evrenselleştirilmesi ve bütün varlığın iyiliğinin düşünülmesidir.

Dava adamı, Topçu'da hareket adamı Necip Fazıl'da bir aksiyonerdir. Her zaman harekete hazır olarak bekleyen dava adamı, evrensel sorumluluk bilinciyle 'Kim var?' diye seslenilince, sağına ve soluna bakmadan fert fert 'Ben varım!' cevabını verici, her ferdi 'Benim olmadığım yerde kimse yoktur!' fikrini besleyici dava ahlâkına sahip bir gençliği temsil etmektedir. Necip Fazıl'ın tohumunu attığı bu gençlik, uzun bir dönem, süründürücü yüzeyselliğin, arkasından çürütücü taklitçiliğin ve öldürücü inançsızlığın etkisinde kalarak pelteleşmiş ve hareketini neredeyse kaybetmiştir. Bu nedenle onun şiirleri, her zaman diriltici bir iksir, harekete geçiren bir uyarı, ilham ve güç veren bir kaynak olacaktır.

Necip Fazıl, şairi, ilâhî idrak emanetinin insanüstü mevhibesini temsil etmesi gereken bir fikir kutbu olarak görmektedir. Ona göre, ulvî idrake sahip olmayan şair, insan postu içerisindeki hayvana benzetilmektedir. Bu anlamda şair bir tarafıyla dev adam diğer tarafıyla hafif ve maskara bir havaidir. Bitkisel ve hayvani varlık planında kalan şair, şiiri bir taklit olarak ele alır.¹²

Necip Fazıl'a göre şiir, toplumun bütün geçmişini içeren, yaşadığı hali gösteren ve özellikle geleceğe dair mesajları olan harikulâde ve dolambaçlı bir rüyadır. Toplumlar iç ve gizli hayatıyla uyur; rüyasını şair görür ve sayıklamalarını şair zapt eder.¹³

Ona göre şiir fikri, toplumsal, siyasal, tarihsel, duygusal, sanatsal, ekonomik bütün davaları, dertleri, hasretleri, hamleleri, ihtirasları ve ıstıraplarıyla toplumun ruhunun, birey üzerindeki kaynaşması zemini.¹⁴

Şiirdeki bu misyonu yüklenen şair Necip Fazıl, toplumun rüyasını görerek sayıklamalarını bütün şiirlerinde ortaya koymuş, toplumun en gerçek, en sadık ve en emin münadisi olmaya başlamıştır. Necip Fazıl'ın bütün şiirleri, birer nida olarak toplumu uyarmakta, harekete geçirmekte, günü geçmişe bağlayarak geleceğe mesajlar vermektedir.

Şiirdeki bu misyonu yüklenen şair Necip Fazıl, toplumun rüyasını görerek sayıklamalarını bütün şiirlerinde ortaya koymuş, toplumun en gerçek, en sadık ve en emin münadisi olmaya başlamıştır. Necip Fazıl'ın bütün şiirleri, birer nida olarak toplumu uyarmakta, harekete geçirmekte, günü geçmişe bağlayarak geleceğe mesajlar vermektedir.

Onun bütün şiirleri bir varoluş destanıdır. Bu destan, Mevlana'da aşkı anlatan hikâye, Yunus'ta sevgi saçan şiir, Necip Fazıl'da uyarıcı ve harekete geçirici birer nida olarak Anadolu insanına hitap etmektedir. "Sakarya", Necip Fazıl'ın hareket felsefesini ortaya koyan önemli örneklerinden biridir.

Necip Fazıl'ın "Sakarya" şiirinde oluş ve hareket temele alınarak, evrende insandan medeniyete, tarihten fikre ve yıldızlara kadar her şeyin bir ırmak gibi aktığı söylenmektedir. Bu bağlamda *Sakarya* şiiri

sadece edebi bir eser değil insanın, hayatın, düşünce-
nin, tarihin ve bütün bunları içerisinde yoğuran
medeniyetin oluş felsefesi tarzında ortaya konuldu-
ğu bir çeşit felsefi metin durumundadır.

Sakarya aksiyoner Anadolu çocuğunu temsil eder-
ken, Sakarya nehri, oluş felsefesinin kurucusu ola-
rak bilinen Herakleitos'un da ifade ettiği gibi, içeri-
sinde iki kez yıkanılmayan ve sürekli oluş içerisin-
de olan bir varlık anlayışını temsil etmektedir. Necip
Fazıl şiirdeki bütün unsurların Sakarya gibi akışta ve
oluş içerisinde olduğunu söylemektedir.

**Onun bütün şiirleri bir varoluş destanıdır.
Bu destan, Mevlana'da aşkı anlatan hikâye,
Yunus'ta sevgi saçan şiir, Necip Fazıl'da
uyarıcı ve harekete geçirici birer nida olarak
Anadolu insanına hitap etmektedir.
"Sakarya", Necip Fazıl'ın hareket felsefesini
ortaya koyan önemli örneklerinden biridir.**

Sakarya sadece bir ırmak olarak akmamakta, aynı
zamanda ağır bir davayı da yüklenmektedir. Bu ağır
dava, köpük kadar hafif olan Sakarya'nın gövdesine
binmiş kurşundan bir yük olan Türk tarihidir. Bu ta-
rihi taşımak Sakarya'yı doğal bir ırmak olmaktan çı-
kararak yüküne âşık olmuş bir dava adamına dönü-
ştürmektedir. Çünkü bu yükü taşıyan iki kişi vardır
ki, bunlar aşktan divane olmuşlardır. Bunlardan bi-
rincisi Sakarya diğeri, masum Anadolu çocuğudur.
Onların rengi etten ve çamurdandır; kaderleri akre-
bin kışkacında yoğrulmuştur.

Bu mukaddes yükü taşımanın bedeli ağırdır. Ana-
dan, babadan ve arkadaştan ayrılık vardır. Hor görül-
mek ve zehirle pişmiş aştan acı lokma yemek vardır.
Ancak hem bu işi yapmak imkânsız değildir, hem de
dava adamı yalnız değildir. Dava adamının dayandığı
Allah, bütün imkânsızları mümkün kılan ve bütün
iyiliklerin arkasında olan ilâhî güçtür. O, Allah ki,
mümkün olanın en mükemmeliyi yaratmış, perçin
vurulmaz denilen sulara perçin vurmıştır.

Bu yükü yüklenen dava adamı durmamalıdır. Dur-
mak onu varlığa getiren hareketi yok eden bir kara
delik gibidir. Hareket, dava adamını varlığa getirir-
ken, durmak, yokluğa mahkûm etmektedir. Bu ne-
denle, "Sakarya'nın ölümü havuz; dava adamı-

nın tabutu yataktır." Dava adamı suyun aktığı gibi
akacak, onun mekânı yatak değil sürekli eylem ala-
nı olacaktır. Bu alanda Sakarya gibi akan Anadolu
çocuğunu rehberi ise son peygamber olacaktır.

Her şey Akar; Tarih, Yıldız, İnsan ve Fikir

Necip Fazıl, doğal varlıklar olan yıldızların, kültürel
varlık olan tarihin, bir yönüyle doğal- biyolojik, di-
ğer yönüyle manevi varlık olan insanın ve tamamen
kültürel varlık olan düşüncenin aktığını söyleyerek
bütün varlığın akış içerisinde olduğunu söylemekte-
dir.

Sakarya bir yönüyle kıvrım kıvrım akan doğal bir
nehir, bir yönüyle sürekli oluş halinde olan medeni-
yet, bir yönüyle Anadolu'nun masum çocuğu olan
insandır. Doğal haliyle rahat bir şekilde akan Sakar-
ya, temsil ettiği medeniyetin ağırlığı sırtına binince
yokuşta zorlanmakta, yırtınıp çırpınmaktadır. Onun
yapısındaki masumiyet, suyunun berraklığı, bereke-
ti ve mekânının genişliği, Anadolu insanını temsil
etmektedir.

İrmak doğal haliyle aşağı doğru kolayca akarken,
aynı zamanda kutsal bir dava olan medeniyetin yü-
künü sırtına alınca yokuşlarda susamaktadır. Çünkü
her şey doğal halinde kendi mecrasında kolayca
akarken, doğallıktan çıkarak kendi dünyasını inşa et-
meye başlayınca akışa direnmek durumundadır. Bü-
tün medeniyetler, kurucularının doğal durumları ve
biyolojik isteklerine karşı direnmeleriyle kurulmuş-
tur. Topçu'nun deyimiyle medeniyet kurucuları, bi-
yolojik yapılarına teslim olmuş, nefsinin isteklerine
takılmış asalaklar değil çelik iradeli insanlardır.¹⁵ Bu
nedenle medeniyet kurmak, hayatın doğal akışında
sürüklenenler gibi hayatın akışına kapılmamak, her-
kes uyurken uyumamak, herkesin yediği gibi tıka
basa yememek, herkesin davrandığı gibi davranma-
mak, herkesin konuştuğu gibi konuşmamaktır. Bu
ise güçlü bir iradeyi gerekli kılmaktır.

Medeniyetler tamamen oluş içerisinde oldukları için
bir kez kurulmalarıyla olup bitmemekte, insanlar gi-
bi her an yeniden kurulmaktadır. Bu sürecin ge-
rektirdiği hıza ayak uyduramayan medeniyetler, yo-
kuşlarda susamakta hatta takati kesilerek tarihin yo-
kuşlarında kaybolmaktadır. Necip Fazıl, Sakar-
ya'nın yüklendiği medeniyetin de tarihte birçok kez
yokuşlarda susadığını belirterek bu kadere dikkat
çekmektedir. Nitekim İslâm medeniyeti de Medi-

ne'den Asya steplerine doğru ilerlerken, 1258 yılında Bağdat yokuşlarında, Anadolu'dan Avrupa'nın içlerine ilerlerken Viyana'da susayarak akışa ayak uyduramamış ve geri kalmıştı. Necip Fazıl bunun bir kader olmasından endişe etmekte ve Sakarya'nın yüklendiği medeniyetin susadığı noktalara dikkat çekmektedir.

Necip Fazıl, İslâm medeniyetini omuzlayanlara, böylesi yokuşları aşmanın da mümkün olduğunu göstermek için inen suya inat çıkışını sürdüren bulutu göstermekte ve köpükten gövdesine vurduğu kurşundan yükü taşıyan Sakarya'nın medeniyet yürüyüşünün farkına dikkat çekerek şöyle demektedir: "Fakat Sakarya başka yokuş mu çıkıyor ne/ Kurşundan bir yük binmiş köpükten gövdesine/ Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için/ Hey Sakarya kim demiş suya vurulmaz perçin/ Rabbim isterse sular büklüm büklüm burulur/ Sırtına Sakarya'nın, Türk tarihi vurulur."

Mukaddes Yükün Hamalı Olarak Sakarya

Necip Fazıl, köpük gibi hafif olan gövdesine kurşundan yükü bindiren Sakarya ile taşıdığı yük arasındaki dayanılmaz çelişkiyi ortaya koyarak, bu yükün mukaddes yapısına ve yüklenenlerin arkasındaki ilâhî güce dikkat çekmektedir. Sakarya'nın yüklendiği İslâm medeniyeti kutsal bir yüküdür; çünkü bu medeniyet, ulaştığı yerlere adaleti götürmüş ve buralarda yaşayan insanlara güven duygusu vermiştir. Onun hâkimiyetindeki insanlık, İslâm adının kavramsal çerçevesi içerisinde var olan "barışa teslim" olmanın huzur ve güvenini yaşamıştır. Sakarya'nın yüklendiği medeniyet, bu misyonunu inandığı Allah'ın rahmetine ve O'nun peygamberinin merhametine borçludur. Çünkü bu medeniyet dayandığı ilâhî güçten rengini alarak rahmet ve merhamet medeniyeti olmuş, bir ana kucağı gibi, hiçbir ayırım yapmadan bütün insanlığı kuşatmıştır.

Necip Fazıl, böylesine kutsal bir medeniyeti yüklenen Sakarya'nın, yüklendiği yükün ağırlığına rağmen, dayandığı ilâhî güçten aldığı ilhamla yokuşu çıkacağından emindir. Çünkü alemlerin Rabbi istediğinde imkânsızlar mümkün olmakta, sulara perçin vurulmaktadır.

Sakarya'nın Yüklendiği Dava

Ağır bir yükün altına giren Sakarya, taşıdığı yükün sorumluluğu ile birlikte ağır bir davayı da yüklen-

miştir. Bu dava hor, öksüz ve büyüktür. Bu davanın horlanması içerisinde bulunduğu modern zamanların ortaya çıkardığı bir durumdur. Öksüz olması, hamisi olan Osmanlı'yı kaybetmiş olması, büyük olması da yüklendiği misyonun ona yüklediği evrensel sorumluluktan kaynaklanmaktadır. Bin bir başlı kartal gibi kocaman medeniyet, henüz filizlenmiş olduğundan dolayı cismi kanarya kadar olan Anadolu çocuğunun sırtındadır.

Necip Fazıl, Sakarya'nın yüklendiği medeniyetin de tarihte birçok kez yokuşlarda susadığını belirterek bu kadere dikkat çekmektedir. Nitekim İslâm medeniyeti de Medine'den Asya steplerine doğru ilerlerken, 1258 yılında Bağdat yokuşlarında, Anadolu'dan Avrupa'nın içlerine ilerlerken Viyana'da susayarak akışa ayak uyduramamış ve geri kalmıştı.

Mukaddes yükün hamalı, taşıdığı ağır yükten dolayı bir bedel ya da bir rütbe almayacaktır. Çünkü aynı yükü daha önce taşıyanlar da herhangi bir bedel ya da rütbe almamışlardır. Hamallığın bedeli anadan, babadan ve çevreden ayrılık; bir de zehirle pişmiş aştan yenilen acı bir lokmadır. Bu mukaddes yükü insanlık âleminde ilk taşıyan peygamber işkence görmüş, yurdundan sürülmüş, açlık çekerek karnına taş bağlamış, sonunda ne sarayı ne de serveti olmuştur. Kurduğu medeniyet 23 yıllık kısa bir süre içerisinde çağının bütün süper güçlerini titrettiği halde o kahraman edalı bir komutan ya da mutantan saraylarda oturan kral değildir. Ölümünden sonra arkasında miras dahi bırakmamıştır. Onun mirası davasıdır. İşte bu nedenle mukaddes yükü taşıyan dava adamı, makam, mevki ya da dünyevi ikbal peşinde olmamalıdır.

Sakarya'nın Umudu

Sakarya'nın yükü ağır, taşınması zor ama imkânsız değildir. Çünkü aynı yükü kardeşleri Nil ve Tuna da taşımıştır. Ayrıca Sakarya bugün öksüz olabilir ya da hor görülebilir; ancak bir zamanlar onun kıyısında Yunus Emre'ler geziniyor, giden şanlı akıncılar arkalarında çil çil kubbeler saçarak, zaferlerle dönüyordu. Nil, Afrika'ya; Tuna, Avrupa'ya hayat veriyordu. Bu günler ne çok geçmişte kalmıştı, ne de hafizalardan silinecek kadar unutulmuştu. Tarihte bu

mukaddes davayı yüklenerek başarıyla götüren Sakarya bu gün de götürebilirdi. Çünkü mermerlerin nabzında çarpan tekbir, taşlaşmış medeniyetleri dün çatlattığı gibi bugün de çatlatacak güçteydi.

Tarihe baktığında büyük umutlara kapılan Sakarya, yaşadığı hayat dilimine baktığında aşılması zor engeller ve çözülmesi zor, girift bilmecelerle karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü “**üç beş damla kan ve üç beş damla su**”dan oluşan beşer, aynı zamanda kendine kurulmuş bir pusu olan hayatta var olmaktadır. Üstelik bu hayata damgasını vuran ölümsüz gerçek gitmiş, ölümlü yalan gelmiş ve hayatın ortasına yerleşmiştir. Bu oyalayıcı hayatla ölümlü yalan birleşince, hayat beşer için cazip bir tuzak haline gelmektedir. Bu tuzağa düşmüş binlerce leş vardır ki, henüz içerisine düştüğü tuzağın yemlerini yiyeceklik misali düştükleri tuzağın farkında değildirler. Bunları kim kurtaracak? Bu ve bunun gibi sorular Necip Fazıl için hem aklın kılını çekemeyeceği ifrit sualler, hem de çözülmesi zor bilmecelerdir.

Anadolu insanı, her zaman bir aksiyon adamı olacak ve küçücük cirmi ile mukaddes davayı yüklenecektir. Bu şuurla bireysel ve toplumsal benliğini oluşturan hareketi başlatacaktır. Hareket onu her zaman varlığa getirecek, her eylem onu yeniden diriltecektir.

Anadolu insanı, her zaman bir aksiyon adamı olacak ve küçücük cirmi ile mukaddes davayı yüklenecektir. Bu şuurla bireysel ve toplumsal benliğini oluşturan hareketi başlatacaktır. Hareket onu her zaman varlığa getirecek, her eylem onu yeniden diriltecektir. Aslında hareketsizlik, varlığın yokluğa galip gelmesi, yokluğun varlığı yutmasıdır. Bu edenle kutsal davayı yüklenen aksiyon adamı sürekli hareket halinde olmalı havuzu suyun tabutu, yatağı kendi ölümlü olarak bilmelidir. Eyleme her zaman hazır olmalı, “Kim var?” diye sorulduğunda, sağına soluna bakmadan “Ben varım.” diyebilmelidir.

Necip Fazıl’ın “aksiyoner” dava adamı İslâm tasavvufunun çağdaş Türkiye’deki temsilcisi Abdulhakim Arvasi’nin ocağında, Topçu’nun “isyan ahlâkı”ndan beslenen hareket adamı, Abdulaziz Bekkine’nin ocağında karar kılmıştır.

1934 yılında yatağını bulan su misali, ait olduğu düşünce geleneğine katılan Necip Fazıl, hor ve öksüz davayı yüklenen Anadolu çocuklarının safında yerini almış, Nurettin Topçu ile aynı çizgide buluşmuştur.■

dipnotlar

- ¹ Mehmet Bayraktar, “*Davud el-Kayserî’de Zaman*”, Uluslararası Davud el-Kayserî Sempozyumu, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1997, s. 26, 27.
- ² Nurettin Topçu, *İsyan Ahlâkı*, çev: Mustafa Kök, Musa Doğan, İstanbul 2006, s. 97.
- ³ Topçu, *a.g.e.*, s. 37.
- ⁴ Topçu, *a.g.e.*, s. 103.
- ⁵ Topçu, *a.g.e.*, s. 106.
- ⁶ Topçu, *a.g.e.*, s. 31.
- ⁷ Topçu, *a.g.e.*, s. 31, 32.
- ⁸ Topçu, *a.g.e.*, s. 85.
- ⁹ Topçu, *a.g.e.*, s. 96, 97.
- ¹⁰ Necip Fazıl, *Çile*, İstanbul 1989, s. 403.
- ¹¹ Nurettin Topçu, *İsyan Ahlâkı*, s. 37.
- ¹² Necip Fazıl, *Poetika*, İstanbul 1989, s. 471.
- ¹³ Necip Fazıl, *a.g.e.*, s. 487.
- ¹⁴ Necip Fazıl, *a.g.e.*, İstanbul 1989, s. 487.
- ¹⁵ Topçu, *İsyan Ahlâkı*, s. 104.